

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Als 'de jongens' het voor het zeggen hebben

Mügge, L.; Runderkamp, Z.

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

IDEE, Magazine van de Mr. Hans van Mierlo Stichting

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Mügge, L., & Runderkamp, Z. (2020). Als 'de jongens' het voor het zeggen hebben. *IDEE, Magazine van de Mr. Hans van Mierlo Stichting*, 209, 36-40.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De coronacrisis vraagt om snelle besluiten van grote en langdurige impact. Maar vrouwelijke politici en experts ontbreken grotendeels in die besluitvorming. Cijfers laten al jaren zien dat het in Nederland slecht gesteld is met de inclusie van vrouwen in de politiek. Waarom is inclusieve besluitvorming – vooral in tijden van crises – zo belangrijk, en hoe kunnen we met meer gendergelijkheid uit deze crisis te komen?

Door Liza Mügge & Zahra Runderkamp

Politiek & gender

Als 'de jongens' het voor het zeggen hebben

Uit de geschiedenis weten we dat crises vrouwen harder treffen dan mannen. De coronacrisis is hierop geen uitzondering. Vrouwen staan in de frontlinie van het gevecht tegen het coronavirus; zij vervullen bijna twee derde van de 'vitale beroepen' zoals verpleger, schoonmaker en onderwijzer.¹ Vrouwen maken echter niet voor twee derde deel uit van degenen die de beslissingen nemen. Er wordt dus beslist *over* hen, maar niet *met* hen. Dit is een probleem omdat inclusieve besluitvorming de kwaliteit van de democratie bevordert en ruimte biedt voor een variëteit aan perspectieven die anders over het hoofd worden gezien. Juist crises kunnen als 'momenten van potentiële verandering'² bestaan die patronen eindelijk doorbreken.

De jongens van het RIVM en het OMT

Een fraaie illustratie van hoe we er nu voorstaan is dit fragment uit de persconferentie van minister-president Rutte op 19 mei 2020: 'We zijn een democratie. We hebben hier geen bazen, we kennen hier geen hiërarchie, maar wij zitten nou in een positie dat we die feiten met Nederland moeten delen en op basis daarvan besluiten moeten nemen. En dan is er steeds het vertrouwen geweest dat als je dat doet, dat dan de Nederlander gemiddeld zo in elkaar zit dat die zegt: oké, als de jongens dat zo hebben uitgezocht en dat zo in elkaar zit en ook die deskundigen dat nog eens onderbouwen, de Van Dissels, RIVM, OMT, dan gaan we ons daaraan houden.'

1 | <https://atria.nl/nieuws-publicaties/beeldvorming-stereotypering/waarom-het-belangrijk-is-te-kijken-naar-man-vrouw-verschillen-in-tijden-van-corona/>

2 | Quote van Stuart Hall uit: *Stuart Hall: Conversations, Projects and Legacies* (2017), p. 80. Goldsmiths Press.

Hier is nog een wereld te winnen. 'De jongens' moeten we, helaas, letterlijk nemen. Op het moment van schrijven is er nog geen enkele vrouw tijdens de persconferenties aan het woord geweest. Ook achter de schermen – 'de Van Dissels, RIVM, OMT' – vallen de cijfers tegen.³ In dezelfde persconferentie herhaalde Rutte een boodschap uit eerdere persconferenties: 'We hebben vijftig procent van de kennis waarmee we honderd procent van de besluiten moeten nemen'. Wie er aan tafel zitten, doet er dus wel degelijk toe.

Het World Economic Forum scherpste in het *Global Gender Gap Report 2020* hun berekeningen aan: het zal *nóg* langer duren dan verwacht om gendergelijkheid te bereiken. Volgens de (pre-corona) prognose wordt economische gelijkheid tussen mannen en vrouwen pas over 257 jaar bereikt. Politieke gelijkheid wordt ruwweg anderhalve eeuw eerder verwacht. In het huidige tempo duurt het dus nog een eeuw voordat vrouwen politiek evenveel in de melk te brokkelen hebben als mannen. Het goede nieuws is dat een crisis een nieuwe impuls kan geven aan lopende veranderingen. Politieke gendergelijkheid in post-conflict landen in onder andere Afrika wijzen hierop.⁴ In deze bijdrage bespreken we vanuit onze positie als wetenschappers mogelijkheden om met meer gendergelijkheid uit deze crisis te komen.

Genderongelijkheid in crisistijd

Wat hebben ebola, zika en SARS met elkaar gemeen? Onderzoek laat zien dat al deze virusepidemieën een terugslag in economische gendergelijkheid betekenden. Zo vertelde een onderzoeker aan *The New York Times* dat, hoewel in eerste instantie iedereen wordt getroffen door zulke virussen, deze eerdere virusuitbraken laten zien dat het inkomen van

In het huidige tempo duurt het nog een eeuw voordat vrouwen politiek evenveel in de melk te brokkelen hebben als mannen

3 | <https://nos.nl/collectie/13824/artikel/2331065-dit-zijn-de-experts-die-het-coronabeleid-bepalen>

4 | <https://www.weforum.org/agenda/2017/05/how-rwanda-beats-almost-every-other-country-in-gender-equality/>

5 | <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/03/feminism-womens-rights-coronavirus-covid19/608302/>

6 | <https://eige.europa.eu/news/coronavirus-puts-women-frontline>

Vrouwen worden disproportioneel hard getroffen door crises. Daartegenover staat dat vrouwen het minst zichtbaar zijn in besluitvorming tijdens een crisis

mannen na de crisis sneller terugkwam op het pre-crisisniveau dan dat van vrouwen. ⁵ Het European Institute for Gender Equality berekende dat een kwart van de werkende vrouwen in Europa in een kwetsbare sector werkt, oftewel een sector waarin ze niet doorbetaald worden of geen betaald verlof krijgen. Vrouwelijke migranten worden het hardst getroffen. ⁶ De economische crisis van 2008 staat ook nog vers in ons geheugen.

Ook daar laat onderzoek, onder andere van de Europese Commissie, zien dat de crisis een terugslag betekende voor zowel de economische positie van vrouwen, als gendergelijkheid. Als we dit moment niet aangrijpen, zal het voor de coronacrisis hetzelfde betekenen.

In tijden van crisis neemt gender-gerelateerd geweld toe. De eerste Europese cijfers druppelen binnen. Chinese activisten wijzen op een dramatische toename van gerapporteerde incidenten tijdens de quarantaine. Er wordt terecht gevreesd dat eveneens in Nederland de percentages van huiselijk geweld zullen toenemen. Bovendien kunnen vrouwen moeilijker hulp inschakelen als ze in quarantaine zitten en de dader continue aanwezig is. Zoals in andere landen is in Nederland het codewoord 'masker 19' in een apotheek synoniem geworden voor een roep om hulp bij huiselijk geweld. Dit soort initiatieven geven hoop, maar laten ook zien hoe nijpend de situatie is.

In Nederland is de rolverdeling tussen partners in heteroseksuele stellen met kinderen nog altijd heel traditioneel. De kans is groot dat de extra zorgtaken en het thuisonderwijs worden opgevangen door degenen die hier toch al het meeste aan bijdroegen: vrouwen. Maar er zijn ook kansen: mannen van vrouwen met een cruciaal beroep – zoals de zorg – die nu overuren draaien, kunnen een inhaalslag maken thuis. Hopelijk heeft dat een blijvende impact. Maar hoe zit het eigenlijk met alleenstaande ouders? Uit recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat bijna negen op de tien kinderen in een eenoudergezin bij de moeder wonen. Kortom, vrouwen zijn vaker dubbel belast in de combinatie van werk en zorg tijdens de quarantaine.

FOTO: HERMAN WOUTERS

Het belang van inclusievere besluitvorming

Vrouwen worden disproportioneel hard getroffen door crises, en de coronacrisis zal daarop geen uitzondering zijn. Daartegenover staat dat vrouwen het minst zichtbaar zijn in besluitvorming tijdens een crisis. In de Verenigde Staten zijn bijvoorbeeld maar twee van de 22 leden van de White House Corona Virus Taskforce vrouw. In Nederland is de situatie niet veel beter, zoals we hierboven al schreven. Ook hier zijn het vooral mannen die besluiten nemen die effect hebben op de levens van alle burgers. Gebarentolk Irma Sluis is een welkome afleiding tussen de blauwe en grijze pakken tijdens de vele persconferenties.

Wat betekent dit? Vrouwen worden uitgesloten van beslissingen die hen op een andere manier treffen dan mannen. En dat terwijl we weten dat diversiteit onder politici de besluitvorming ten goede komt. De kwaliteit gaat omhoog omdat perspectieven mee worden genomen die anders onzichtbaar blijven. Beleid en maatregelen omtrent het coronavirus moeten ook de expliciete consequenties meennemen voor vrouwen, en we moeten bewust zijn van de intersecties van gender, ras of etniciteit, sociaaleconomische positie, seksualiteit, religie en het hebben van een beperking. Landen met vrouwelijke leiders kregen veel aandacht, onder andere in het recente en veel gecirculeerde *Forbes*-artikel 'What Do Countries With The Best Coronavirus Responses Have In Common? Women Leaders'. Dit betekent niet dat vrouwen per definitie alle vrouwen of alléén vrouwen vertegenwoordigen. Het betekent ook niet dat mannen per definitie geen vrouwen kunnen vertegenwoordigen. Europees onderzoek toont aan dat de kans groter is dat een feministische, mannelijke politicus gendergelijkheid bevordert, dan een rechtse vrouwelijke politicus. ⁷ Inclusieve besluitvorming in een democratie omvat politici en bestuurders met diverse achtergronden en opvattingen. Soms komen die opvattingen voort uit een specifieke ervaring die kenmerkend zijn voor een bepaalde sociale groep en soms ook niet. Ook die diversiteit is van belang.

Feministisch coronabeleid

Goed nieuws: Rwanda staat al jaren in de top 5 van het eerder genoemde *Global Gender Gap Report* van het World Economic Forum. Dit rapport meet hoeveel staten doen om het gat tussen mannen en vrouwen te dichten. Hoewel deze top 5-ranking onder andere voortkomt uit de dramatische recente geschiedenis van het land, leidde de verwoestende genocide tot hogere arbeidsparticipatie van vrouwen, minder verschil in loon, invoering van zwangerschapsverlof, en de invoering van quota. De coronacrisis kan potentieel ingrijpende veranderingen katalyseren. Maar hoe? Er zijn al allerlei initiatieven die als voorbeeld kunnen dienen. Zo riep een grote groep vrouwen-netwerken, gecoördineerd door de Feminist Alliance for Rights, al op tot een 'Feminist Covid-19 Policy'. ⁸ Een feministisch coronabeleid houdt onder andere in dat er oog is voor de situatie van vrouwen en dat het belang van de meest kwetsbaren zwaar weegt. Een algemeen punt is de roep om de beschikbaarheid van naar geslacht uitgesplitste gegevens en analyse, inclusief gedifferentieerde infectie- en sterftecijfers van Covid-19. Dit is ook buiten de coronacrisis een goed voorstel: inzicht is de eerste stap naar verbetering. De Feminist Alliance

Diversiteit onder politici komt de besluitvorming ten goede. De kwaliteit gaat omhoog omdat perspectieven mee worden genomen die anders onzichtbaar blijven

7 | <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354068816655561>

8 | <http://feministallianceforrights.org/blog/2020/03/20/action-call-for-a-feminist-covid-19-policy/>

9 | https://secure.avaaz.org/nl/community_petitions/de_tweede_kamer_der_statengeneraal_ook_nu_baas_in_eigen_buik/dashboard

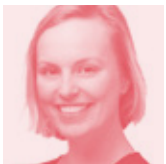
10 | <https://gap.hks.harvard.edu/gap-covid19>

11 | <https://www.coe.int/en/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights>

12 | <https://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/op-weg-naar-een-betere-mv-balans-in-politiek-en-bestuur/>

Liza Mügge is universitair hoofddocent politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Mügge is mede-oprichter van het *European Journal of Politics & Gender*.

Zahra Runderkamp is promovenda aan de Universiteit van Amsterdam. Ze werkt aan een proefschrift over de vertegenwoordiging van vrouwen en etnische minderheden in de Nederlandse politiek en media.

for Rights roept verder op om oog te hebben voor mentale problemen die voortvloeien uit deze crisis, en zorg voor het behoud van toegang tot bijvoorbeeld nood-anticonceptie en veilige abortus. Dit is allesbehalve vanzelfsprekend. Zo was er het nieuws van een Nederlandse vrouw die abortus wilde plegen, maar niet naar de kliniek kon komen omdat ze in quarantaine zat door zieke familieleden. De abortuspil kon haar, volgens de instanties, niet per post worden opgestuurd. Helaas waren anno 2020 dus nog 'Baas in eigen buik'-protesten nodig.⁹ Dit zijn schrijnende gevallen, maar de extremen laten ons ook zien hoe groot de problemen zijn.

Gendersensitief beleid

De oproepen zijn lange lijsten met mogelijke maatregelen op allerlei verschillende vlakken, zoals de genoemde gezondheidszorg, maar ook het tegengaan van sociale ongelijkheden, toegang tot informatie en onderwijs. Het zou een goed begin zijn als het kabinet deze lijst erbij zou pakken. Ook het *Gender Action Portal* van de Universiteit van Harvard biedt vele handvaten voor gendersensitief beleid en voorbeelden van wat werkt in andere landen.¹⁰ Erken ook wat je niet weet: in Engeland vroeg de UK Women and Equalities Committee om ervaringsdeskundigen en onderzoek over hoe mensen ongelijk geraakt worden door de crisis. De Raad van Europa maakte een pagina aan waar *best practices* uit allerlei landen worden gedeeld.¹¹

Wat we uiteindelijk écht nodig hebben zijn maatregelen die vrouwen onderdeel maken van de discussie – zowel in politieke als in publieke discussies – nu en in de toekomst. Dit gaat uit van het *all affected*-principe: als je door beleid wordt geraakt, is het logisch als je ook betrokken wordt bij de besluitvorming daarover. Er zijn nu eenmaal – en dat laat corona nogmaals zien – specifieke behoeften die voortkomen uit vrouw-zijn. Wij schreven hier eerder uitgebreid over in de bundel *Op weg naar een betere m/v-balans in politiek en bestuur*¹². Quota kunnen een rol spelen, maar ook maatregelen op het niveau van de politieke partij, zoals het actief rekruteren van vrouwelijke politici. Ook actieve vrouwen-netwerken zoals het Els Borst Netwerk hebben een belangrijke rol: zij kunnen vrouwelijke politici opleiden, voor ze lobbyen en ze zichtbaar maken.

Conclusie

Als we door een genderbril naar de coronacrisis kijken, zien we dat er weinig aanleiding is voor hoop: andere crises, zowel van economische aard als eerdere grote virusuitbraken, laten zien dat vrouwen hard worden getroffen. Maar een crisis kan ook worden aangegrepen om verandering op de lange termijn teweeg te brengen. We hebben de situatie voor vrouwen thuis en op economisch vlak beschreven, waar vrouwen hard worden getroffen. We bespraken daarna het belang van inclusieve besluitvorming en mogelijkheden voor gendersensitief beleid. Als we nog honderd jaar moeten wachten op gendergelijkheid in de politiek hebben we, helaas maar waarschijnlijk, alweer nieuwe crises doorgemaakt. Het is dus essentieel om de coronacrisis aan te grijpen om het proces van gendergelijkheid te versnellen en de volgende crisis met, door en voor vrouwen te boven te komen. ●